

SAT-2G.404-2-EM-02

Model for determining the investment attractiveness of municipalities in Bulgaria²⁵

Denitsa P. Zagorcheva

Модел за определяне инвестиционната привлекателност на общините в България²⁵

ДЕНИЦА ЗАГОРЧЕВА

In the paper are analyzed and synthesized key factors that make it possible to determine the investment attractiveness of the municipalities in Bulgaria. Proposed is a specific methodology based on which were obtained solid results about the investment potential and risk for selected municipalities.

Key words: investment attractiveness, investment risk, investment factors, investment potential

ВЪВЕДЕНИЕ

През последните години съществува засилен интерес към въпросите, свързани с повишаване инвестиционната привлекателност (ИПР) на общините в България в стремежът им да привличат чуждестранни инвеститори.

Според института по международна икономика в Хамбург (Hamburg Institute of International Economics) [7] рейтинга за инвестиционна привлекателност (BDO) определя на България 55-то място между 174 страни, включени в изследването.

С нарастването на актуалността на ИПР се увеличава и интереса към теоретичното и емпирично изследване на отделни нейни аспекти. В преобладаващата си част научните изследвания са насочени към проблемите на ИПР на отделните страни и региони, а в по-малка фокусират вниманието си към ИПР на общините. Поради това липсва единно мнение за определяне на факторите, от които зависи ИПР на общините, а от друга страна няма достатъчно публикации, които да предоставят такава информация. Необходимостта от запълването на тези празнини е основната цел на изследването.

ИЗЛОЖЕНИЕ

В икономическата литература [2,3,4,5,6] се посочва широк спектър от дефиниции за инвестиционна привлекателност на регионите (общините). В интегрален аспект може да се обобщи, че тя е резултат от влиянието на различни икономически, социални, правни и други фактори, които определят предпоставките за инвестиционна дейност в общините и степента на риск на инвестициите.

Тази привлекателност на общините определя способността им да привличат и задържат чуждите инвеститори, да ги убедят, че ще спечелят в дългосрочен план.

По своя характер ИПР е изградена от пасивни фактори, които могат да се превърнат в активни, ако се стимулират чрез привличане на чужди инвестиции за развиване на икономическите дейности в отделните общини в България.

Като теоретични източници за изследването на ИПР привлекателност могат да се използват статистическите проучвания за икономиката на отделните общини на Националния статистически институт (НСИ) [8] и многомерните сравнителни анализи, получени на тяхна база. Могат да се посочат различни критерии, които да се вземат под внимание при оценката на тази привлекателност на общините, като:

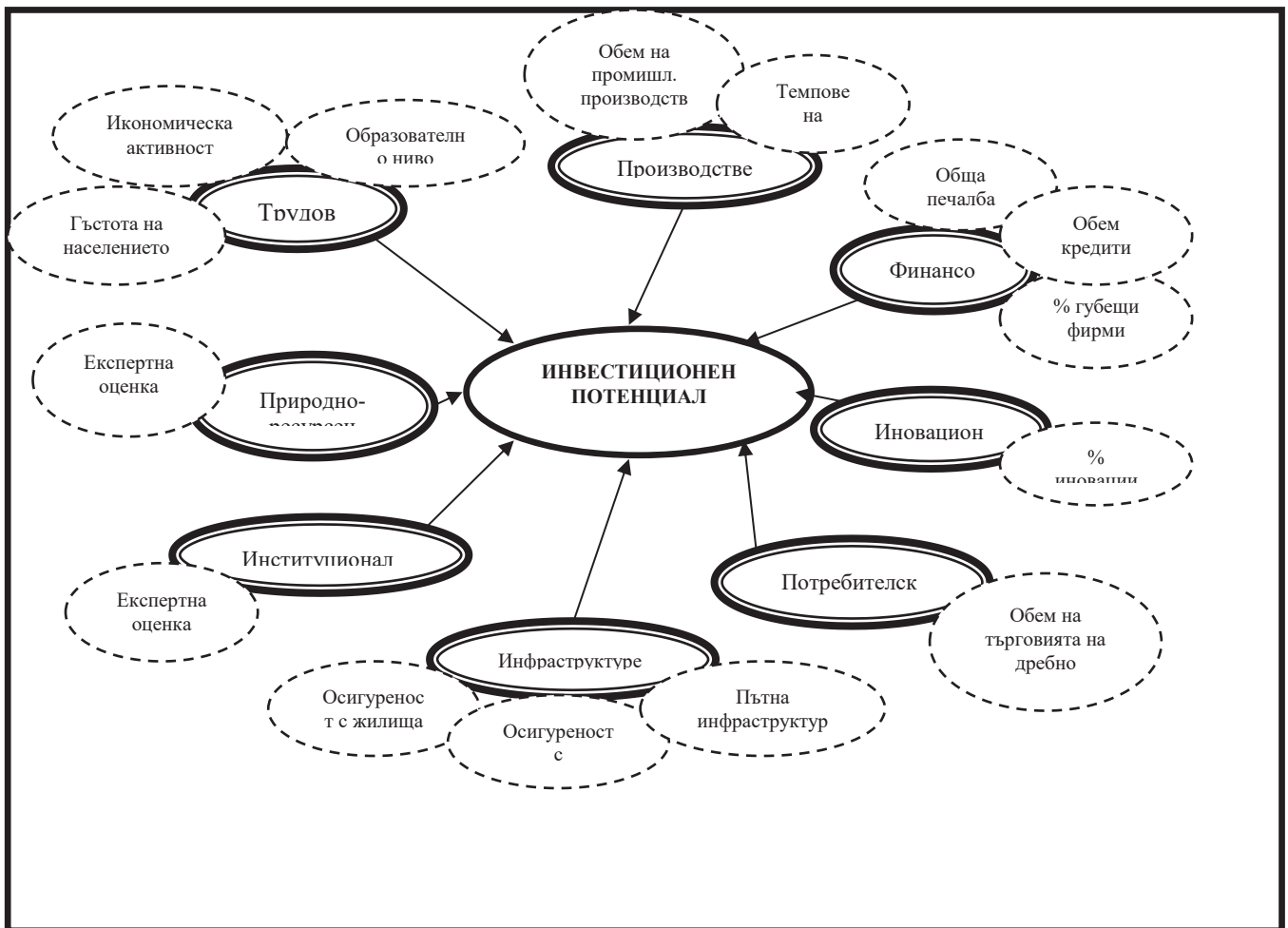
- наличие на добре образовани трудови ресурси;

²⁵ Публикацията се финансира по проект РД 08-107/05.02.2016 г., параграф „Научни изследвания на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

- плътност на транспортната мрежа;
- размер на потребителския пазар на произвежданите продукти;
- разходи за труд;
- инвестиционен климат;
- социална и техническа инфраструктура;
- политика на местната власт в процеса на привличане на инвестиции и др.

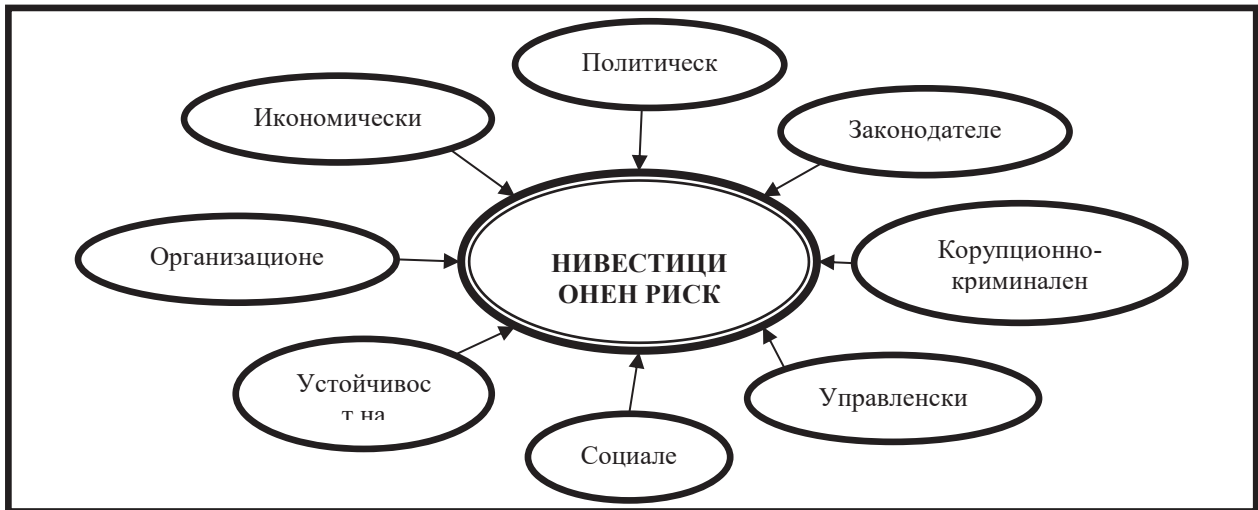
Инвестиционната привлекателност е функция от инвестиционния потенциал (ИП) и нивото на инвестиционния риск (ИР) в общината [2].

В изследването е прието инвестиционният потенциал да се оценява чрез осем частни потенциали: потребителски, производствен, финансов, трудов, институционален, иновационен, инфраструктурен и природно-ресурсен. Всеки от тях е съвкупност от няколко показателя (фиг.1).

Фиг. 1: Инвестиционен потенциал

Другата съставна на инвестиционната привлекателност - инвестиционният риск се оценява чрез вероятността от загуба на инвестициите. Прието е основните групи рискове да са: икономически, финансови, социални, екологични, политически, корупционно-криминални и законодателни (фиг.2). Без отчитане на инвестиционния риск не може да се използва инвестиционния потенциал при управление на инвестиционната привлекателност.

Фиг. 2: Инвестиционен риск

Съществуващите оценки на инвестиционния потенциал на регионите в България не могат да се проектират от национално на местно ниво поради особеностите на отделните общини. Затова е необходимо да се разработи „собствена“ система от показатели за всяка община, с отчитане на данните от НСИ, посочени в [8].

В свое изследване Института за пазарна икономика (ИПИ) е изследвал и анализирал социално-икономическото състояние на 28-те области в България, като е акцентирал на 12 групи с 63 показателя, които имат отношение към развитието на всяка отделна област [1]. Анализ на резултатите от посоченото изследване показва, че най-същественният фактор за инвестиционната привлекателност за инвеститорите е географското и инфраструктурно положение на областите. Получените резултати не дават отговор на въпроса: „Кои общини са привлекателни за инвестиции?“.

Оценката на инвестиционната привлекателност трябва да се базира на анализ на факторите, които я определят и осигуряват икономически ръст на общината. Тези фактори могат да имат, както аналитична форма, така и неявен характер. Затова при анализа на външната среда оценката на инвестиционната привлекателност има експертен характер (или се използва система от рейтинги).

Трудовият потенциал се анализира в количествен и качествен аспект. Количествената страна на трудовите ресурси в общините се измерва чрез гъстотата на населението, като отношение между общия брой жители в нея и нейната територия. Неговата качествена страна определя нивото на икономически активното население (от 16 до 64 години) и притежаваният образователен ценз чрез зависимостите:

- процент икономически активно население се измерва като отношение на броя икономически активни лица към общото население на общината;
- ниво на образователния потенциал се измерва като разлика на процента лица с висше образование и процента на лицата със средно образование.

Сумата от двете съставлящи, умножена с предложения теглови коефициент, дефинира трудовия потенциал на общината.

Потенциала на потребителите в общината се определя като отношение между съвкупния обем на търговията на дребно и местният жизнен минимум на човек. Отчита се неговия теглови коефициент в общия инвестиционен потенциал.

Инвестиционния потенциал в общините е функция от много на брой показатели, които отразяват отношението на направените разходи към получения брутен продукт и коригиран с тегловия коефициент. В предложеното изследване за база са приети направените разходи за ДМА в общината.

Институционалният потенциал в общините поради своята многоаспектност не може да се оцени чрез количествени показатели и затова се прилага експертна оценка.

За оценка на производствения потенциал на общините могат да се използват различни показатели, но в изследването е акцентирано върху два от тях:

- обем на промишленото производство на човек от населението, което се измерва като отношение между обема на промишленото производство в общината към населението на общината;
- темп на промяна на промишленото производство, измерва се като отношение на обема на промишленото производство през текущата година към това за предходната година.

Общият производствен потенциал е сумата от двата показателя, умножена с тегловия коефициент.

Финансовия потенциал на общините е функция от размера на печалбата на предприятията в тях, обема на отпуснатите от търговски банки кредити на предприятията, дела на предприятията със загуба и др. В изследването е прието, че с висока степен на надеждност този показател може да се оцени чрез отношението на общия размер на печалбата на предприятията в общината към броя на населението в нея.

Потенциалът на инфраструктурата на общината може да се оцени чрез няколко показателя:

- осигуреност на населението със жилища - отношение между общата жилищна площ в общината към населението в нея;
- осигуреност с комуникационни средства (интернет, телефони и др.);
- осигуреност с пътни артерии в общината (плътност на транспортната мрежа).

Инфраструктурният потенциал е получен чрез сумиране стойностите на посочените показатели, умножени със съответния теглови коефициент.

Природно – ресурсния потенциал поради своето многолико действие и проявление е определен чрез експертна оценка.

Показателят, отразяващ състоянието на законодателната рамка за всяка отделна община има качествен, а не количествен характер и затова може да се определи чрез експертна оценка. Тази оценка се базира на сравнителен анализ на местното законодателство в областта на инвестиционната дейност. Въпреки децентрализацията на местната власт в България не съществуват качествени промени в нормативните актове отделните общини, което позволява да се приеме единна оценка за всяка от тях.

За да се оцени политическият риск за всяка община се предлага използването на показател, получен чрез прилагане на статистически методи, отразяващи разпределението на политическите предпочитания на населението в резултат на проведените последни местни избори. Прието е, че това е разлика между дела на подадените гласове в общината за спечелилия кандидат (включително и тези, които го подкрепят) и тези, които не го подкрепят. От така полученият резултат е целесъобразно да се извади нивото на политическата стабилност в обществото. Приема се, че тя е константна величина за всички общини, поради стабилността на държавата.

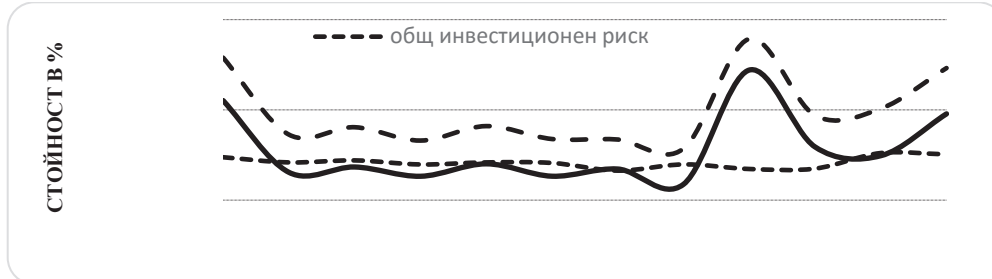
Социалните рискове във всяка отделна община са различни, понеже са резултат от сумата на нивото на безработните и тези лицата, живеещи в материални лишения.

Корупционно-криминалният риск е сумата от нивото на престъпност в общината (брой престъпления на глава от населението) и нивото на корупция, определяно чрез експертна оценка. Резултатът се коригира със съответния теглови коефициент.

Инвестиционната активност се определя чрез сумата от два показателя:

- обем на инвестициите на глава от населението, измерва се като отношение между размера на инвестициите към населението в общината;
- темп на нарастване на инвестициите – отношение между размера на инвестициите в текущата година към предходната.

Икономическият риск пред всеки инвеститор е свързан с допустимия процент на чуждо участие в капитала на предприятието и размера на получавания дивидент. Последният показател се регулира от държавата и затова има еднаква стойност за всички общини.

Фиг.3: Инвестиционен риск и инвестиционна привлекателност на общините

На фиг.3 графично са представени резултатите от изследването на инвестиционният риск на общините и инвестиционната привлекателност на всяка една от тях.

Всички получени числови характеристики не включват инвестиции от държавния и общинския бюджет, тъй като последните се определят от непазарни фактори и не са резултат от инвестиционната привлекателност на общината.

Съществуват разлики в годините между инвестиционна привлекателност на общината и нейното прилагане като инвестиционна активност. Може да се допусне, че при периоди на икономически растеж продължителността и скоростта нараства при по-капиталоемки проекти, нараства и ролята на социалния фактор, по – специално на образователния потенциал и др.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Получените резултати могат да се използват за вземане на решения, свързани с формиране на препоръки за местните органи на управление, за това как да привлекат чужди инвеститори чрез повишаване конкурентноспособността на общините. В заключение могат да се направят следните обобщаващи изводи:

1. За да се минимизира влиянието на големината на общините (броят на жителите и територията) при изчисленията всички фактори за инвестиционната привлекателност са включени чрез относителни стойности – проценти, коефициенти.

2. Предложеният метод намалява субективния фактор при отделните оценки, позволява сравнителен анализ между общините и възможност да се дефинират позитивните елементи на една община над друга. Оценката на инвестиционния климат в общината се извършва чрез логически анализ на факторите, които могат да служат за характеристики на инвестиционната привлекателност и имат пряко въздействие върху инвестиционната активност.

3. Крайната оценка за всяка община, изчислена като претеглена сума от стойностите на конкретните показатели, позволява да се определи нейния потенциал като инвестиционна дестинация и степента на риска от инвестиране.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Николова Д., А.Цветков, П.Ганев и др. Регионални профили:показатели за развитие. „Неда арт“ ЕООД, 2014.
- [2] Пасяда Н.И. Инвестиционная привлекательность региона. Санкт-Петербург, 2008.
- [3] Петранов Ст., В.Караиванов. Ръководство по инвестиции. „Класика и Стил“, С., 2010.
- [4] Петранов Ст. "Инвестиции. Теория и практика на финансовите инструменти и пазари", „Класика и Стил“, С., 2010.
- [5] Ушаков И. Как да привлечем инвестиции. „Сиела“, С., 2013.
- [6] Чиненов М.В.. Инвестиции: учебное пособие. М.: КНОРУС, 2007.
- [7] www.mediapool.bg/bulgaria-e-55-ta-po-ikonomicheska-svoboda-v-sveta-news-22988, 23.06.2016.
- [8] www.nsi.bg, 23.06.2016

За контакти:

Ас. Деница Петкова Загорчева, катедра „Икономика и математическо моделиране“, Шуменски университет “Епископ Константин Преславски”, e-mail: danapzk@gmail.com